

تأثیر ایدئولوژی بازیکنان حرفه‌ای فوتبال ایران بر تصمیم‌گیری اخلاقی آنان

Influence of Iranian Professional Soccer Players Ideology on their Ethical Decision-Making

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۱۰/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۱۱/۲۴

R. Shajie⁴, H. Koozechian⁵, M. Ehsani⁶,
M. Amiri⁷رضا شجاع^۱، هاشم کوزه‌چیان^۲،
محمد احسانی^۳، مجتبی امیری^۴

Abstract

The purpose of current study was a survey on influence of Iranian professional soccer players ideology on their ethical decision-making. For this purpose, Ethical Position in Professional Soccer Questionnaire (EPPSQ) with 15 questions and Dilemmas in Professional Soccer Questionnaire (DPSQ) with 28 questions developed by Shajie et al. (2013) were employed and randomly administered to 162 Iranian premier league soccer players from Rahahan, Naft Tehran, Shahid Sepasi, Foolad Khoozestan, Shahin Booshehr, Sepahan Esfahan, Malavan Anzali, Naft Abadan, Peykan Tehran, Pas Hamedan, Aluminium Hormozgan teams. The content validity of instrument was confirmed by experts and the internal consistency of the DPSQ and EPPSQ proved in a pilot study. The data were analyzed by employing ANOVA and Path analysis tests. Results showed that ethical ideology has significant influence on ethical decision-making variance of players and idealism subscale plays a significant role in this matter. Therefore, the roles of coaches and soccer club managers are very important and improvement of attitude and ethical knowledge within players may solve the ethical problems of Iranian soccer for ever and basically, also without legal pressures.

Key Words: Ethical Ideology, Idealism, Relativism, Ethical Decision-Making, Premier League Players, Soccer

چکیده

هدف از انجام پژوهش حاضر، بررسی تأثیر ایدئولوژی بازیکنان لیگ برتر فوتبال ایران بر تصمیم‌گیری اخلاقی آنان است. بدین منظور پرسشنامه ۱۵ گویه‌ای موقعیت اخلاقی در فوتبال حرفه‌ای و همچنین پرسشنامه ۲۸ گویه‌ای وضعیت‌های دشوار اخلاقی در فوتبال حرفه‌ای (DPSQ-Iran) ساخته شده توسط شجاع و همکاران (۱۳۹۱) به‌طور تصادفی در اختیار ۱۶۲ بازیکن شاغل در لیگ برتر فوتبال ایران از ۱۱ تیم راه آهن، نفت تهران، مقاومت شهید سیاسی، فولاد خوزستان، شاهین بوشهر، سپاهان اصفهان، ملوان بندر انزلی، نفت آبادان، پیکان، پاس همدان و آلومینیوم هرمزگان قرار گرفت. روایی محتوایی ابزارها توسط متخصصان و ثبات درونی آن‌ها نیز در مطالعه‌ای مقدماتی تأیید شد. به‌منظور برازش الگو و مشاهده نقش ایدئولوژی در تصمیم‌گیری اخلاقی از تحلیل مسیر و برای مقایسه متغیرها به تفکیک تیم‌ها از تحلیل واریانس یک‌طرفه در سطح معنی‌داری $P < 0.05$ استفاده شد. یافته‌ها نشان داد ایدئولوژی اخلاقی بازیکنان تأثیر معنی‌داری بر تبیین واریانس تصمیم‌گیری اخلاقی بازیکنان دارد و خرده‌مقیاس ایده‌آل‌گرایی نقش بارزتری در این خصوص ایفا می‌کند؛ از این رو نقش مربیان و مدیریت باشگاه‌ها بسیار با اهمیت است و بهبود شناخت و آگاهی‌های اخلاقی بازیکنان ممکن است بتواند مسئله اخلاق را در فوتبال ایران برای همیشه، از درون و نه از طریق اجابراهای قانونی، حل کند.

کلیدواژه‌های فارسی: ایدئولوژی اخلاقی، ایده‌آل‌گرایی، نسبیت‌گرایی، تصمیم‌گیری اخلاقی، بازیکنان لیگ برتر، فوتبال

1- 3. Tarbiat Modares University

4. University of Tehran

۱. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی دانشگاه تربیت مدرس

Email: rezashajie@gmail.com

۲ و ۳. دانشیار دانشگاه تربیت مدرس

۴. استادیار دانشگاه تهران

مقدمه

تصمیم‌گیری اخلاقی شکل سازمان‌یافته تأمل اخلاقی به‌منظور حل تعارضات اخلاقی است (۱) و از عناصر ضروری در حوزه ورزش محسوب می‌شود. ورزشکاران حرفه‌ای، به‌ویژه بازیکنان فوتبال به توانایی بازشناسی معضلات اخلاقی و تصمیم‌گیری‌های مناسب نیاز دارند و مسئول اخذ تصمیمات اخلاقی، چه در محیط جامعه و چه در حین رقابت‌ها هستند. آنان به‌عنوان الگوهای اجتماعی و چهره‌های جریان‌ساز رسانه‌ای باید با روند تصمیم‌گیری اخلاقی آشنا باشند و حقوق اخلاقی را بدون به‌خطر انداختن وجدان خود محترم بشمارند. اگرچه مطالعات نشان می‌دهد آگاهی ورزشکاران از مسئولیت‌های اخلاقی خود در نتیجه تأکید روزافزون جامعه بر اخلاق ورزشی در حال افزایش است، آن‌ها در شناسایی معضلات اخلاقی و تعیین روش مناسب برای حل این معضلات با دشواری‌هایی نیز روبرو هستند (۲). متأسفانه، با وجود پیشرفت در علم اخلاق ورزشی هنوز دانش کمی درباره توانایی ورزشکاران در پیروی از تصمیم‌ها، عقاید و نظرات خود درباره پیامد تصمیم‌ها و تأثیر محیط‌های عمل بر تصمیم‌گیری‌های آنان وجود دارد (۳). یکی از کارکردهای اخلاق در ورزش دستورالعملی است که هنگام تداخل منافع و علائق افراد ارائه می‌دهد. تصمیم‌گیری اخلاقی، ورزشکار، مربی یا مدیر را درگیر انتخاب یک گزینه از میان دو یا چند گزینه می‌کند که هر کدام به‌تنهایی و در شرایط ایده‌آل خوب‌اند و منافع مثبتی را به دنبال دارند (۴). به‌طور کلی منظور از تصمیم‌گیری اخلاقی، توانایی فرد در گرفتن تصمیم مناسب در وضعیت‌های دشوار اخلاقی است (۵) که این نوع وضعیت‌ها به وفور در ورزش کنونی و به‌طور خاص در فوتبال مدرن مشاهده می‌شود.

در این میان، عوامل بسیاری شناسایی شده‌اند که

ممکن است بر تصمیم‌گیری اخلاقی ورزشکاران تأثیرگذار باشند. جهان‌بینی یا ایدئولوژی اخلاقی یکی از این عوامل است که در سال‌های اخیر توجه پژوهشگران را به خود جلب است. ایدئولوژی اخلاقی یا فلسفه اخلاق فردی، سیستمی مفهومی از اخلاقیات فردی است که به صورت دستورالعمل و راهنمای تصمیم‌گیری در وضعیت‌های دشوار اخلاقی، به‌ویژه در محیط‌های ورزشی عمل می‌کند (۲). ایده‌آل‌گرایی و نسبی‌گرایی دو وجه ثابت این سیستم مفهومی‌اند که در ادامه به تشریح آن‌ها خواهیم پرداخت.

ایده‌آل‌گرایی یعنی فرد تا چه اندازه این موضوع را پذیرفته است که اقدام درست اخلاقی، همیشه می‌تواند نتیجه‌ای خوشایند و مطلوب به همراه داشته باشد (۶). از نظر کانت ناتوانی انسان در پیش‌بینی نتایج اقداماتش به جایی می‌رسد که نمی‌توان مفهوم سعادت را به‌عنوان مبنای اخلاق در نظر گرفت؛ به عبارت ساده‌تر، هرگز نمی‌توان تشخیص داد چه چیزی درست و چه چیز نادرست است. بر همین اساس، کانت مکتب خود را با محوریت نیت و «اراده خیر» بنا می‌کند (۷)؛ به‌عنوان مثال مربی‌ای که با هدف تربیت، بازیکن خود را تنبیه کرده و به صورتش سیلی می‌زند، هیچ‌گاه از اثربخش بودن اقدامش مطمئن نیست و همواره بر میزانی از احتمالات تکیه می‌کند؛ بنابراین از نظر کانت، انجام درست کارها با انگیزه و نیت خیر است که عملی اخلاقی و ارزشمند محسوب می‌شود. بر همین اساس ایده‌آل‌گرایان معتقد به یک سری اصول عمومی، قوانین و بایدهایی معتقدند که بر تصمیم‌ها و رفتارهای آنان را اثر می‌گذارد. فریزل^۳ (۱۹۸۶) از اولین کسانی بود که اصول و احکام اخلاقی مطلق برای ورزشکاران ارائه داد. از

1. Individual Moral philosophy (IMP)
2. Good Will
3. Freezell

اخلاقی، بی‌ثمری احکام اخلاقی و در نهایت، نهادینه شدن شکاکیت اخلاقی در میان افراد است. نتیجه اینکه همواره دلیلی برای توجیه رفتارهای نادرست ایجاد می‌شود (۱۱)؛ به همین دلیل است که اگلیو و تانکو^۵ (۱۹۷۱) نزدیک به چهار دهه پیش، مقاله‌ای جنجالی با عنوان «اگر می‌خواهید اخلاق خود را درست کنید، به سراغ چیز دیگری غیر از ورزش بروید» منتشر کردند (۱۲) و به دنبال انتشار این مقاله، مقالات بیشتری با محوریت کاهش اُفت عملکرد اخلاقی ورزشکاران به دنبال شرکت در فعالیت‌های ورزشی به چاپ رسید. بیشتر یافته‌ها نشان می‌دهد تأکید بیش از اندازه بر توجیه فردی و نسبی‌گرایی موجود در سطوح بالای ورزش‌های رقابتی دلیل اُفت عملکرد اخلاقی در ورزشکاران حرفه‌ای است (۱۳). بردمیر و شیلدز (۱۹۸۶) در پژوهشی دریافتند مشارکت حرفه‌ای در ورزش، ممکن است نسبی‌گرایی اخلاقی را به میزان چشم‌گیری افزایش دهد (۱۴). با وجود تأیید نظری موارد فوق، فورسایت^۶ (۲۰۰۲) اثبات کرد همواره میزانی از نسبی‌گرایی و ایده‌آل‌گرایی در افراد وجود دارد و نسبت این دو در کنار یکدیگر است که وضعیت دقیق ایدئولوژی اخلاقی فرد را نشان می‌دهد (۵). با توجه به این یافته مهم، پژوهشگران بسیاری تلاش کردند رابطه میان ایدئولوژی و تصمیم‌گیری اخلاقی ورزشکاران حرفه‌ای را بررسی کنند. شجیع و همکاران (۱۳۹۱) ایدئولوژی اخلاقی دانشجویان ورزشکار حرفه‌ای و آماتور را با یکدیگر مقایسه کردند و دریافتند حضور در میدانی ورزش حرفه‌ای می‌تواند بر ایدئولوژی اخلاقی دانشجویان تأثیرگذار باشد (۶). کسول^۷ (۲۰۰۳) همزمان ایدئولوژی اخلاقی مدرسان و دانشجویان تربیت بدنی را ارزیابی کرد و دریافت بین ایده‌آل‌گرایی اخلاقی

نظر وی، ورزشکار خوب هیچ‌گاه تقلب نمی‌کند، رقیب را آزار نمی‌دهد و بازیکن حریف را سرزنش نمی‌کند. فریزل معتقد بود ایده‌آل‌گرایی در ورزش زمانی خود را نشان می‌دهد که بازیکنان بدون توجه به نتیجه، تمام سعی خود را برای بازی خوب به کار برند و در همه حال انصاف و احترام به حریف را سرلوحه کار خویش قرار دهند (۸). در حالت متعالی این نوع تفکر، تمایلی احترام‌گونه به محیط ورزشی، قوانین و شرکت‌کنندگان وجود دارد و از پیروز شدن به هر قیمت جلوگیری می‌شود. در نوع افراطی آن نیز احترام به قوانین و رعایت ارزش‌های اخلاقی اموری ثابت، همیشگی و همگانی محسوب شده و هیچ استثنایی در نحوه رعایت آن‌ها وجود ندارد. به‌طور کلی از نظر این دسته از افراد باید راست گفت و راست گفتن همیشه خوب است، حتی اگر به ضرر و زیان بی‌گناهی منجر شود (۹).

در مقابل این دیدگاه، نسبی‌گرایی وجود دارد که در اصول عمومی اخلاق را تردید می‌کند و بر این نکته تأکید می‌کند که عملکرد اخلاقی در محیط‌های ورزشی می‌تواند با توجه به وضعیت فرد تغییر کند. درون‌مایه فکری مکتب نسبی‌گرایی اخلاقی بر این اساس استوار است که درستی یا نادرستی، ممکن است از شخصی به شخص دیگر یا از فرهنگی به فرهنگ دیگر متفاوت باشد (۱۰). برتراند راسل^۱، ویل دورانت^۲، پل سارتر^۳ و توماس هابز^۴ از طرفداران معاصر این مکتب اخلاقی هستند. از نظر آنان برای هر فرد، ملاکی ویژه برای ارزش‌های اخلاقی وجود دارد و از این رو به تعداد انسان‌ها می‌توان ارزش اخلاقی در نظر گرفت. به هر حال، پیامدهای این تفکر در بلندمدت مواردی چون سلب مسئولیت

5. Oglivie & Tutko, 1971
6. Forsyth
7. Caswell

1. Bertrand Russell, 1872-1970
2. William Durant, 1885-1981
3. Jean-Paul Sartre, 1905-1980
4. Thomas Hobbes, 1588-1679

حرفه‌ای^۴ مشتمل بر دو خرده‌مقیاس ایده‌آل‌گرایی (۷ گویه) و نسبیت‌گرایی (۸ گویه) و همچنین پرسشنامه^۵ ۲۸ گویه‌ای وضعیت‌های دشوار اخلاقی در فوتبال حرفه‌ای^۵ (DPSQ-Iran) ساخته شده توسط شجاع و همکاران (۱۳۹۱) استفاده شد (۲۰). هر دو ابزار بر خلاف بیشتر ابزارهای مشابه مبتنی بر سناریو هستند و ادراک آزمودنی‌ها را به کمک شش سناریوی اخلاقی و البته فرضی ارزیابی می‌کنند. از ویژگی‌های پرسشنامه^۵ وضعیت‌های دشوار اخلاقی این است که فرد را از منظر قضاوت در دو حالت عمل‌گر و نظاره‌گر قرار می‌دهد. در حالت نظاره‌گر، فرد به‌عنوان کسی که از اتفاقات با خبر است، تنها اظهار نظر می‌کند و منفعتی برای خود نمی‌بیند، اما در حالت عمل‌گر، خود را به جای شخصیت اصلی قرار داده، ناخودآگاه وارد چالشی می‌شود که باید از میان احترام به ارزش‌های اخلاقی و منفعت خود، یکی را انتخاب کند (۱۰). از ویژگی‌های ابزار دوم یعنی پرسشنامه^۵ موقعیت اخلاقی این است که به جای طرح سؤالات کلی و پیچیده در مورد فلسفه اخلاق فردی، اهداف پژوهشگر را در قالب سناریوهایی ساده و منطبق با فرهنگ فوتبال ایران دنبال می‌کند که از این نظر همگی آزمودنی‌ها درک تقریباً مشترکی از موقعیت مورد نظر پژوهشگر دارند؛ به‌عنوان مثال در یکی از سناریوها چنین آمده است: «امین» بازیکن فوتبال در یکی از تیم‌های لیگ برتر است. او به‌طور تصادفی در جشنی دوستانه، یکی از هم‌تیمی‌های خود را می‌بیند که در حال مصرف مواد مخدر است. در صورتی که «امین» این مسئله را به سرمربی تیم اطلاع دهد، بازیکن مورد نظر از تیم اخراج می‌شود و باید در برنامه‌های بازپروری معتادان شرکت کند. ورزشکار مزبور از شرکت در لیگ فوتبال محروم شده و با توجه به اینکه او از بازیکنان اصلی و

آنان تفاوت معنی‌داری وجود دارد (۱۵). لی^۱ و همکاران (۲۰۰۷) در پژوهشی به این نتیجه دست یافتند که در فوتبال‌بلیست‌های جوان، بازیکنان با گرایش وظیفه‌گرایی در مقایسه با بازیکنان با گرایش خودگرایی در چهار بعد احترام و توجه به حریف، تعهد، احترام به قوانین و احترام به روابط اجتماعی امتیاز بیشتری کسب می‌کنند (۱۶). فردریخ و لی^۲ (۲۰۰۸) در مدل تصمیم‌گیری اخلاقی خود بر اهمیت ایدئولوژی اخلاقی تأکید کرده، اظهار داشتند این عامل به میزان قابل توجهی بر پیش-ارزیابی تصمیم‌های اخلاقی تأثیرگذار است (۱۷). کسول و همکاران (۲۰۰۹) دریافتند بین تصمیم‌گیری اخلاقی دانشجویان دارای سابقه حضور در محیط‌های ورزش قهرمانی با سایر دانشجویان تفاوت معنی‌دار وجود دارد و ورزشکاران دارای سابقه قهرمانی در تصمیم‌گیری‌های خود کمتر از اخلاق‌گرایی بهره می‌گیرند (۱۸). دی آنجو^۳ آنجو^۳ (۲۰۱۱) بر پایه یافته‌های خود مشاهده کرد تصمیم‌گیری اخلاقی به میزان قابل توجهی تحت تأثیر وجود و میزان پذیرش دو متغیر آزادی و مسئولیت‌پذیری است (۱۹).

به‌طور کلی پژوهش حاضر در نظر دارد میزان ایده‌آل‌گرایی و نسبیت‌گرایی بازیکنان حرفه‌ای فوتبال ایران را تعیین کرده و به این سؤال پاسخ دهد که کدام فلسفه اخلاق فردی تأثیر بیشتری بر تبیین واریانس تصمیم‌گیری اخلاقی آنان دارد.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش و ابزار گردآوری اطلاعات

پژوهش حاضر از نوع تحقیقات توصیفی و علی-مقایسه‌ای است. به‌منظور دستیابی به اهداف پژوهش از پرسشنامه^۵ ۱۵ گویه‌ای موقعیت اخلاقی در فوتبال

4. Ethical Position in Professional Soccer Questionnaire (EPPSQ)
5. Dilemmas in Professional Soccer Questionnaire (DPSQ-Iran)

1. Lee
2. Fredrich & Lyer
3. d'Anjou

پنج ارزشی لیکرت (۱=کاملاً مخالفم تا ۵=کاملاً موافقم) نیز برای کمی کردن ابزار استفاده شده است.

روایی و پایایی ابزار

برای تعیین روایی سازه‌ای و تأیید عامل‌های پرسشنامه از روش‌های تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی استفاده شد. برای این منظور از دو دسته مدل اکتشافی یعنی مدل اکتشافی مرتبه اول (برای بررسی رابطه بین گویه‌ها و خرده‌مقیاس‌ها) و اکتشافی مرتبه دوم (برای بررسی رابطه بین خرده‌مقیاس‌ها و عامل) استفاده شد. جدول‌های ۱ و ۲ رابطه بین خرده‌مقیاس‌ها و عامل تصمیم‌گیری اخلاقی و جدول‌های ۳ و ۴ رابطه بین خرده‌مقیاس‌ها و سازه ایدئولوژی اخلاقی را نشان می‌دهند که نشان‌دهنده کفایت نمونه و تأیید سازه‌های مورد نظر است.

کلیدی تیم نیز محسوب می‌شود، شانس تیم برای کسب موفقیت به‌طور چشمگیری کاهش می‌یابد».

در مورد سناریوی بالا، جمله «در این موقعیت، عزت و آبروی بازیکن مذکور مسئله بسیار مهمی است» بیانگر تفکر ایده‌آل‌گرایی و جمله «معیار اخلاقی مشخصی در این موقعیت وجود ندارد، امین هر اقدامی که بکند مزایا و معایبی را همراه خواهد داشت» بیانگر تفکر نسبی‌گرایی است. ادراک آزمودنی از این سوالات و ۱۳ سؤال مشابه دیگر، نمره نهایی ایدئولوژی وی را رقم می‌زند. به‌منظور حذف اثر مربوط به نگرش خیلی مطلوب یا خیلی نامطلوب فرد در خصوص هر یک از ذی‌نفعان فعال در فوتبال ایران مانند داوران، مربیان، خبرنگاران، هواداران، مدیران و ورزشکاران، پرسشنامه‌ها به نحوی طراحی شده‌اند که محور موضوع هر سناریو، بازیکنان و یکی از گروه‌های ذی‌نفع باشند. در هر دو پرسشنامه از مقیاس

جدول ۱. نتایج آزمون KMO و بارتلت برای سازه تصمیم‌گیری اخلاقی

ضریب KMO	
۰/۶۰	آزمون بارتلت
۲۰۲/۱۶۵	مجذور خی
۱۰	df
۰/۰۰۱	سطح معنی‌داری
۴۲/۴۵	درصد واریانس تبیین شده

جدول ۲. نتایج بارهای عاملی اختصاصی برای سازه تصمیم‌گیری اخلاقی

خرده مقیاس	بار عاملی
قضاوت اخلاقی	۰/۷۹۳
محافظه‌کاری	۰/۷۷۴
مسئولیت اخلاقی	۰/۶۷۲
آگاهی اخلاقی	۰/۵۸۶
اهمیت موقعیت	۰/۳۱۶

جدول ۳. نتایج آزمون KMO و ضریب بارتلت برای سازه ایدئولوژی اخلاقی

ضریب KMO	
۰/۶۰	آزمون بارتلت
۲۱/۹۸۹	مجذور خی
۱	df
۰/۰۰۱	سطح معنی‌داری

ضریب KMO		
۰/۶۰	مجذور خی	آزمون بارتلت
۲۱/۹۸۹	df	
۱		
۶۷/۹۴	درصد واریانس تبیین شده	
جدول ۴. نتایج بارهای عاملی اختصاصی برای سازه ایدئولوژی اخلاقی		
بار عاملی	خرده‌مقیاس	
۰/۸۲۴	ایده‌آل‌گرایی	
۰/۸۲۴	نسبیت‌گرایی	

شاغل در لیگ برتر فوتبال ایران در فصل ۹۰-۹۱ انتخاب شدند (N=۳۹۶). روش نمونه‌گیری پژوهش حاضر در مرحله انتخاب تیم‌ها، خوشه‌ای و در مرحله انتخاب بازیکنان به صورت سرشماری بود، به طوری که پرسشنامه‌ها در اختیار همگی بازیکنان هر تیم قرار گرفت. با توجه به مشغله و موقعیت بازیکنان لیگ برتر، در هر تیم تعدادی پرسشنامه تکمیل نشده یا مخدوش در نظر گرفته شد. در حالی که تعدادی از تیم‌های لیگ برتر نیز با وجود مکاتبه سازمان لیگ برتر فوتبال ایران مبنی بر همکاری با گروه پژوهش، از ارائه پرسشنامه‌ها به ورزشکاران جلوگیری کردند. جدول ۵، فراوانی نمونه‌های تحقیق را - که پرسشنامه آن‌ها تحلیل شد - به تفکیک هر تیم نشان می‌دهد.

استادان مجرب در حوزه‌های تربیت بدنی، جامعه - شناسی و روان‌شناسی روایی محتوایی ابزارهای فوق را تأیید کردند و ثبات درونی پرسشنامه وضعیت‌های دشوار اخلاقی در فوتبال حرفه‌ای نیز در مطالعه‌ای مقدماتی با آلفای کرونباخ ۰/۷۷ تعیین شد. ضمن اینکه ثبات درونی پرسشنامه ایدئولوژی اخلاقی نیز با آلفای ۰/۸۱ تأیید شد.

جامعه و نمونه آماری

نمونه نهایی پژوهش، ۱۶۲ بازیکن شاغل در لیگ برتر فوتبال ایران از ۱۱ تیم راه آهن، نفت تهران، مقاومت شهید سپاسی، فولاد خوزستان، شاهین بوشهر، سپاهان اصفهان، ملوان بندر انزلی، نفت آبادان، پیکان، پاس همدان و آلومینیوم هرمزگان بودند که از میان جامعه آماری شامل کلیه بازیکنان

جدول ۵. فراوانی نمونه‌های تحقیق به تفکیک تیم‌های مطالعه‌شده

تیم	تعداد	درصد
راه آهن	۱۷	۱۰/۵
نفت تهران	۱۴	۸/۶
مقاومت شهید سپاسی	۱۷	۱۰/۵
فولاد خوزستان	۱۷	۱۰/۵
شاهین بوشهر	۱۵	۹/۳
سپاهان اصفهان	۱۷	۱۰/۵
ملوان بندر انزلی	۱۱	۶/۸
نفت آبادان	۱۳	۸
پیکان	۱۴	۸/۶

۸	۱۳	پاس همدان
۸/۶	۱۴	آلومینیوم هرمزگان
۱۰۰	۱۶۲	مجموع

و تحلیل شدند.

روش‌های آماری

با توجه به برقراری مفروضه‌های نرمال بودن و همگنی واریانس مربوط به نمره کلی پرسشنامه و خرده‌مقیاس‌های آن که با استفاده از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف به دست آمد و همچنین با توجه تأیید نهایی مدل‌های اکتشافی و تأییدی و همچنین تأیید شاخص‌های برازش، به منظور برازش الگو و مشاهده نقش ایدئولوژی در تصمیم‌گیری اخلاقی آزمودنی‌ها از تحلیل مسیر در سطح معنی‌داری $P < 0/05$ استفاده شد. برای برازش مدل از روش درست‌نمایی ماکسیمم استفاده و ماتریس واریانس - کواریانس داده‌ها به عنوان اطلاعات ورودی وارد مدل شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آموس نسخه ۱۸ و همچنین SPSS نسخه ۱۶ تجزیه

یافته‌های پژوهش

یافته‌ها نشان داد میانگین سن آزمودنی‌ها 25 ± 4 ، سابقه حرفه‌ای آن‌ها 8 ± 4 ، سابقه حضور در لیگ برتر 3 ± 3 ، سابقه حضور در تیم ملی 2 ± 2 است. تقریباً ۷۵ درصد آزمودنی‌ها مجرد بودند و مدرک بیش از ۸۰ درصد آن‌ها کمتر از فوق‌دیپلم است. یافته‌ها همچنین نشان داد، میانگین نمره کلی تصمیم‌گیری اخلاقی بازیکنان لیگ برتر فوتبال ایران $63/03 \pm 10/50$ و میانگین نمره کلی ایدئولوژی اخلاقی آنان $61/84 \pm 8/29$ است. جدول ۶ آماره‌های مربوط به میانگین نمره نسبت‌گرایی و ایده‌آل‌گرایی آزمودنی‌ها را به تفکیک نشان می‌دهد.

جدول ۶. آماره‌های مربوط به میانگین نمره خرده‌مقیاس‌های ایدئولوژی اخلاقی آزمودنی‌ها

خرده‌مقیاس‌های ایدئولوژی اخلاقی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	بیشترین	کمترین
ایده‌آل‌گرایی	۱۶۲	۷۳/۶۱	۱۲/۱۵	۳۵/۷۱	۱۰۰
نسبت‌گرایی	۱۶۲	۵۰/۰۸	۱۶/۴۶	۱۴/۲۹	۸۵/۷۱

همان‌طور^۱ که در جدول ۶ مشاهده می‌شود، نمره ایده‌آل‌گرایی آزمودنی‌ها در سطح مطلوب و نمره نسبت‌گرایی آن‌ها در سطح متوسط ارزیابی می‌شود. بررسی نمره ایدئولوژی اخلاقی بازیکنان لیگ برتر فوتبال ایران به تفکیک تیم‌ها نشان داد، تیم ملوان بندر انزلی کمترین و تیم آلومینیوم هرمزگان بیشترین نمره ایدئولوژی اخلاقی را کسب کرده‌اند. ضمن اینکه بازیکنان تیم‌های پاس همدان، سپاهان اصفهان، نفت

تهران و ملوان بندر انزلی به ترتیب بیشترین و بازیکنان تیم‌های پیکان و شاهین بوشهر کمترین میزان اخلاق‌مداری را در تصمیم‌گیری دارند. یافته‌ها همچنین نشان داد بین نمره ایدئولوژی اخلاقی $(P=0/853, F=0/549)$ و خرده‌مقیاس ایده‌آل‌گرایی $(P=0/081, F=1/721)$ تفاوت معنی‌دار وجود ندارد، اما بین تصمیم‌گیری اخلاقی $(P=0/001, F=4/407)$ و خرده‌مقیاس نسبت‌گرایی $(P=0/032, F=2/050)$ تفاوت معنی‌دار مشاهده می‌شود. جدول

1. Amos

۷ آماره‌های مربوط به نمره ایدئولوژی و تصمیم‌گیری تیم‌ها نشان می‌دهد. اخلاقی بازیکنان لیگ برتر فوتبال ایران را به تفکیک

جدول ۷. آماره‌های مربوط به نمره ایدئولوژی و تصمیم‌گیری اخلاقی آزمودنی‌ها به تفکیک تیم‌های مورد مطالعه

تیم/میانگین	تصمیم‌گیری اخلاقی	ایدئولوژی اخلاقی	ایده‌آل‌گرایی	نسبیت‌گرایی
راه آهن	۵۹/۴۰	۶۴/۰۷	۷۰/۷۹	۵۷/۳۵
نفت تهران	۶۷/۵۳	۶۰/۲۰	۷۳/۷۲	۴۶/۶۸
مقاومت شهید سیاسی	۶۳/۷۲	۶۲/۸۱	۷۳/۷۳	۵۱/۸۹
فولاد خوزستان	۶۱/۸۰	۶۱/۸۶	۶۹/۵۳	۵۴/۲۰
شاهین بوشهر	۵۸/۰۶	۶۱/۵۴	۷۰/۴۷	۵۲/۶۱
سپاهان اصفهان	۶۸/۱۶	۶۰/۰۸	۷۹/۶۲	۴۰/۵۴
ملوان بندر انزلی	۶۲/۷۸	۵۹/۴۱	۷۵	۴۳/۸۳
نفت آبادان	۵۹/۲۰	۶۰/۹۸	۷۳/۰۷	۴۸/۹۰
پیکان	۵۷/۸۸	۶۲/۵۰	۶۷/۸۵	۵۷/۱۴
پاس همدان	۷۵/۳۷	۶۱/۲۶	۸۰/۷۶	۴۱/۷۵
آلومینیوم هرمزگان	۶۰/۱۷	۶۴/۶۶	۷۶/۲۷	۵۳/۰۶
آماره F	۴/۴۰۷	-/۵۴۹	۱/۷۲۱	۲/۰۵۰
سطح معنی‌داری	-/۰۰۱	-/۸۵۳	-/۰۸۱	-/۰۳۲

سازه تصمیم‌گیری و ایدئولوژی اخلاقی به صورت جداگانه به‌عنوان متغیرهای درون‌مایه وارد مدل شدند و در نهایت مدل نهایی برازش شد. جدول ۸ آماره‌های مربوط به شاخص‌های برازش، جدول ۹ آماره‌های مربوط به ضرایب مسیری خرده‌مقیاس‌های ایدئولوژی اخلاقی و در نهایت جدول ۱۰ آماره‌های مربوط به ضرایب مسیری سازه‌های ایدئولوژی و تصمیم‌گیری اخلاقی را به تفکیک نشان می‌دهند.

در ادامه یافته‌ها، با توجه به تناسب مطلوب شاخص‌های برازش مربوط به مدل تحلیل عاملی تأییدی برای سازه‌های تصمیم‌گیری و ایدئولوژی اخلاقی و با توجه تأیید مدل عاملی اکتشافی و تأیید روایی سازه‌های هر دو سازه و خرده‌مقیاس‌های آن، سؤال تحقیق مبنی بر چگونگی وجود رابطه میان ایدئولوژی و تصمیم‌گیری اخلاقی بازیکنان فوتبال ایران آزموده شد. برای پاسخ به این سؤال، هر دو

جدول ۸. آماره‌های مربوط به شاخص‌های برازش سازه‌های تصمیم‌گیری اخلاقی، ایدئولوژی اخلاقی و همچنین مدل نهایی

مدل	χ^2	χ^2/df	P	GFI	AGFI	RMSEA	NFI	RFI	IFI	NNFI	CFI
تصمیم‌گیری اخلاقی	۲/۰۹	۱/۰۵	۰/۳۵۱	۰/۹۹	۰/۹۶	۰/۰۲	۰/۹۹	۰/۹۵	۱	۰/۹۹	۱
ایدئولوژی اخلاقی	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۱	۱	۰/۹۹	۰/۱۲	۱	۰/۹۹	۱	۰/۹۹	۱

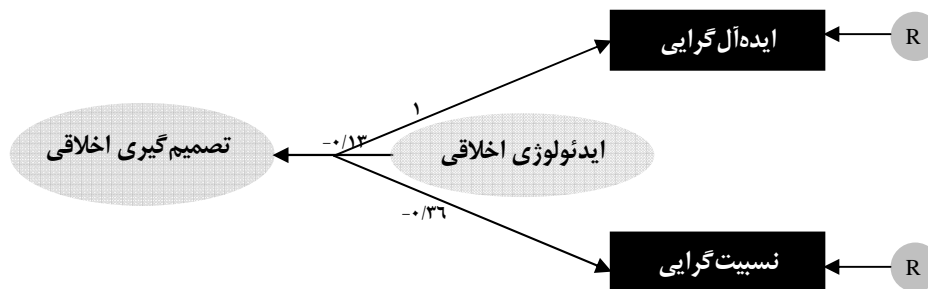
۰/۹۰	۰/۹۰	۰/۹۱	۰/۹۰	۰/۹۱	۰/۰۷	۰/۹۱	۰/۹۷	۰/۰۲۵	۱/۸۱	۲۸/۸۸	برازش نهایی مدل
------	------	------	------	------	------	------	------	-------	------	-------	--------------------

جدول ۹. آماره‌های مربوط به تعیین ضرایب مسیری خرده‌مقیاس‌های مربوط به ایدئولوژی اخلاقی

سطح معنی‌داری	C.R.	Standardized Estimate	S.E.	Estimate	
		۱	۱		ایدئولوژی اخلاقی < ایده‌آل‌گرایی
۰/۰۰۱	-۴/۸۷۸	-۰/۳۵۹	۰/۱۰۰	-۰/۴۸۶	ایدئولوژی اخلاقی < نسبت‌گرایی

جدول ۱۰. آماره‌های مربوط به مرحله دوم تعیین ضرایب مسیری سازه‌های ایدئولوژی و تصمیم‌گیری اخلاقی

سطح معنی‌داری	C.R.	Standardized Estimate	S.E.	Estimate	
۰/۰۳۷	-۱/۹۸	-۰/۱۲۶	۰/۰۷۷	-۰/۱۶۲	ایدئولوژی اخلاقی < تصمیم‌گیری اخلاقی



شکل ۱. مدل نهایی تبیین نقش ایدئولوژی اخلاقی بر تصمیم‌گیری اخلاقی بازیکنان حرفه‌ای فوتبال ایران

اخلاقی را قبول ندارند و از طرف دیگر، بر این باورند که فعل اخلاقی، عملی است که باید برای همه افراد ذی‌نفع، پیامدهای مثبتی به همراه داشته باشد؛ به عبارت دیگر، اگر در موقعیتی خاص، عمل به اصول اخلاقی به ضرر و آسیب فرد یا گروهی دیگر منجر شود، انجام آن عمل و پیروی از اصول اخلاقی جایز به شمار نمی‌رود. آن‌ها ضمن اعتقاد بر خوشایند بودن نتیجه اقدام‌های صحیح اخلاقی، بر این باورند که عملکرد اخلاقی باید با توجه به وضعیت تغییر کند. این نوع گرایش اخلاقی از نظر فورسایت (۲۰۰۲)

بحث و نتیجه‌گیری

بر پایه یافته‌ها، میانگین نمره کلی ایدئولوژی اخلاقی بازیکنان لیگ برتر فوتبال ایران ۶۱/۸۴ است و خرده‌مقیاس ایده‌آل‌گرایی نقش بیشتری در تبیین واریانس ایدئولوژی اخلاقی بازیکنان لیگ برتر فوتبال ایران دارد. با این حال، مجموع نمره‌های ایده‌آل‌گرایی و نسبت‌گرایی، جهان‌بینی آزمودنی‌ها را از نظر فلسفی به نوعی شکاکیت اخلاقی^۱ سوق داده است؛ در نتیجه، آن‌ها از یک طرف قوانین عمومی و مطلق

1. Ethical Skepticism

افزایش است. موضوعی که زنگ خطر را برای مسئولان به صدا درآورده است و زمینه‌ساز چالش‌های اخلاقی بیشتر در آینده نزدیک خواهد بود.

یافته‌ها نشان می‌دهد وضعیت تصمیم‌گیری اخلاقی بازیکنان در حد متوسط است که با توجه به شواهد بی‌اخلاقی در فوتبال ایران طبیعی و منطقی به نظر می‌رسد. با این حال، بین تصمیم‌گیری اخلاقی بازیکنان به تفکیک تیم‌ها تفاوت معنی‌دار وجود دارد که دلایل گوناگونی را می‌توان برای آن برشمرد. موقعیت متفاوت و فرهنگ حاکم بر تیم‌های ورزشی (۲۱)، سوابق و تجربیات تیم‌ها و بازیکنان (۱۷، ۲۲)، ویژگی‌های کار گروهی و انسجام تیمی (۲۳)، تفاوت در کانون کنترل و رشد شناختی اجتماعی (۲۴) از جمله این دلایل محسوب می‌شوند. در این میان، عامل شهرت نیز تأثیرگذار است و تقویت وابستگی‌های شغلی به تصمیم‌های محافظه‌کارانه و اخلاقی‌تر منتهی می‌شود؛ به عبارت دقیق‌تر، اگر ورزشکار احساس کند تصمیم غیر اخلاقی ممکن است محبوبیت، اقتدار و جایگاه شغلی وی را به خطر بیندازد، نسبت‌گرا عمل کرده، تصمیم اخلاقی را با وجود از دست دادن منافع و نتیجه کوتاه‌مدت به تصمیم غیر اخلاقی ترجیح می‌دهد. اینکه میانگین نمره تصمیم‌گیری اخلاقی تیم‌های پاس همدان، نفت تهران و سپاهان اصفهان، بیشتر از سایر تیم‌هاست، علاوه بر قدمت و اصالت این تیم‌ها، ممکن است حاصل موقعیت، ارزش‌ها و قوانین حاکم بر آن‌ها باشد که وضعیت بهتری را در مقایسه با سایر تیم‌ها نشان می‌دهد.

به‌طور کلی یافته‌ها نشان داد ایدئولوژی اخلاقی بازیکنان تأثیر معنی‌داری بر تبیین واریانس تصمیم‌گیری اخلاقی بازیکنان دارد و خرده‌مقیاس ایده‌آل‌گرایی نقش بارزتری در این خصوص ایفا می‌کند. بر پایه یافته، به نظر می‌رسد هرگونه اقدام احتمالی برای حل مسائل اخلاقی در فوتبال ایران،

«موقعیت‌گرایی» نامیده می‌شود و با نتایج پژوهش بردمیر و شیلدز (۱۹۸۶) و همچنین کسول (۲۰۰۳) همخوان است (۱۴، ۱۵).

بر پایه یافته‌ها، ایده‌آل‌گرایی اخلاقی همگی تیم‌های تحت بررسی از نسبت‌گرایی اخلاقی آن‌ها بیشتر بود که نشان‌دهنده منبع فلسفی یکسان و مشترک اخلاق در فوتبال ایران است؛ به عبارت دیگر، همه اجزای فوتبال ایران از نظر ایدئولوژی اخلاقی با یکدیگر پیوند خورده‌اند و نبود تفاوت معنی‌دار میان ایدئولوژی اخلاقی و خرده‌مقیاس ایده‌آل‌گرایی بازیکنان به تفکیک تیم‌ها بیانگر این مهم است که هیچ دلیلی برای وجود تفاوت در این خصوص وجود ندارد و خرده‌فرهنگ فوتبال به تبعیت از فرهنگ جامعه، راه تصادفی و مهندسی نشده خود را در سایه پیشبرد اهداف سرمایه‌داری و نظام سلطه فرهنگی پیش می‌برد. با وجود این، سه تیم پاس همدان، سپاهان اصفهان و ملوان بندر انزلی، در مقایسه با سایر تیم‌ها، از نظر کمتر بودن میزان نسبت‌گرایی و فاصله بیشتر با ایده‌آل‌گرایی در وضعیت بهتری قرار دارند که از دلایل آن می‌توان به یکدست بودن یا همخوانی بیشتر گرایش‌های اخلاقی بازیکنان این سه تیم در مقایسه با سایر تیم‌ها اشاره کرد.

بر پایه یافته‌ها، بین نسبت‌گرایی اخلاقی آزمودنی‌ها به تفکیک تیم‌ها تفاوت معنی‌دار وجود دارد و نسبت‌گرایی راه‌آهن، پیکان، فولاد خوزستان و آلومینیوم هرمزگان به‌طور معنی‌داری از سایر تیم‌ها بیشتر است. این امر نشان می‌دهد ملاک درستی و نادرستی برای این تیم‌ها متغیر است و با توجه به نتیجه، پیامد و منافع تغییر می‌کند. به هر حال، اگرچه این تفکر گرایش غالب در ورزشکاران حرفه‌ای فوتبال ایران محسوب نمی‌شود، با توجه به وضعیت و رویه فعلی فوتبال ایران از نظر فرهنگی، روز به روز در حال

مقالات سومین همایش علمی بین‌المللی دانشگاه های آسیا، تهران.

۷. هولمز، رابرت (۱۳۸۵) مبانی فلسفه اخلاق، ترجمه مسعود علیا، ویراست سوم، نشر ققنوس.

8. Freezell, R. (1986). Sportsmanship, *Journal of the Philosophy of Sport*, 13, 1-13.

9. Duda, J. L., Olson, L. K., & Templin, T. J. (1991). The relationship of task and ego orientation to sportsmanship attitudes and the perceived legitimacy of injurious acts, *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 62, 79-87.

۱۰. شجاع، رضا؛ پورسلطانی، حسین (۱۳۹۰) تعیین اعتبار و پایایی پرسشنامه تناقض‌های اخلاقی در ورزش، مجله پژوهش در علوم ورزشی، شماره ۱۱، ص ۱۱۸-۱۰۳.

۱۱. احسانی، محمد؛ شجاع، رضا (۱۳۹۱) اخلاق در ورزش با رویکرد فلسفی، انتشارات پژوهشگاه تربیت بدنی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، در نوبت چاپ.

12. Ogilvie, B., & Tutko, T. (1971). Sport: If you want to build character try something else, *Psychology Today*, 5, 60-63.

13. Lata, J. (2006). An analysis of goal achievement orientation and sport morality levels of division I-A non-revenue collegiate athletes [dissertation], The Florida State University.

14. Bredemeier, B., & Shields, D. (1983). The utility of moral stage analysis in the prediction of athletic aggression. In W. Straub & J. M. Williams (Eds.), *Cognitive sport psychology*, pp.89-101. Lansing, NY: Sport Science Associates.

15. Caswell, S.V. (2003). Individual moral philosophies and ethical-decision

بدون در نظر گرفتن جهان‌بینی بازیکنان، اقدامی بی‌اثر یا موقتی خواهد بود؛ از این رو نقش مربیان پایه و مدیریت باشگاه‌ها برای حل این مسئله بسیار با اهمیت است و بهبود شناخت و آگاهی‌های اخلاقی بازیکنان است که مسئله اخلاق در فوتبال ایران را برای همیشه، از درون و نه از طریق اجبارهای قانونی، حل خواهد کرد. بدیهی است افزایش شناخت مربیان از ایدئولوژی و تصمیم‌گیری اخلاقی، آموزش‌های اخلاقی مداوم و برگزاری دوره‌های بازآموزی می‌تواند در این خصوص مؤثر باشد.

منابع:

1. Conn, J.H., Gerdes, D.A. (1998). Ethical decision-making: Issues and applications to American sport, *Physical Educator*, 55, 3.
 2. Caswell, S.V., Gould, T.E. (2008). Individual moral philosophies and ethical-decision making of undergraduate athletic training education students and educators, *Journal of Athletic Training*, 43, 205-214.
 3. Moore, Z.E. (2003). Ethical dilemmas in sport psychology: Discussion and recommendations for practice, *Professional Psychology: Research and Practice*, Vol. 34, No. 6, 601-610.
 4. Rest J., Narvaez, D., Bebeau, M.J., Thomas, S.J. (1999). Postconventional moral thinking: A neo-Kohlbergian approach, Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Association.
 5. Forsyth, D.R. (2002). Individual moral philosophies (IMPs) and ethical thought and action. Unpublished manuscript, Virginia Commonwealth University.
۶. شجاع، رضا؛ کوزه‌چیان، هاشم؛ سررشته‌داری، محمد (۱۳۹۱) مقایسه موقعیت اخلاقی دانشجویان ورزشکار نخبه و آماتور، مجموعه

- امیری، مجتبی (۱۳۹۱) طراحی الگوی تصمیم‌گیری اخلاقی بازیکنان حرفه‌ای فوتبال ایران، رسالهٔ دکتری مدیریت ورزشی، دانشگاه تربیت مدرس.
21. Treviño, L. K. (1986). Ethical decision-making in organizations. A Person-situation interactionist model, *Academy of Management Review*, 11: 601-617.
22. Hums, M. A., Barr, C. A., & Gullion, L. (1999). The Ethical issues confronting managers in the sport industry, *Journal of Business Ethics*, Vol 20, pp. 51-66.
23. Rudnicka, E.A. (2009). Development and evaluation of a model to assess engineering ethical reasoning and decision making, A Thesis in Doctor of Philosophy, University of Pittsburgh.
24. Treviño L. K. & Youngblood, S. A. (1990). Bad apples in bad barrels: A causal analysis of ethical decision-making behavior, *Journal of Applied Psychology*, 75: 378-385.
- making of undergraduate athletic training education students and instructors [dissertation], Ohio University.
16. Lee M.J., Whitehead J. & Ntoumanis N. (2007). Development of the Attitudes to Moral Decision-making in Youth Sport Questionnaire (AMDYSQ), *Psychology of Sport and Exercise*, 8, 369-392.
17. Fraedrich, J., & Iyer, R. (2008). Retailers' major ethical decision making constructs, *Journal of Business Research*, 61, 834-841.
18. Caswell, S.V., Ambegaonkar, J.P., Caswell, A.M., Gould, T.E. (2009). Antecedents of ethical decision-making: Intercollegiate sporting environments as clinical education and practice settings, *Journal of Applied Health*, 38, 1.
19. D'Anjou, P. (2011). An alternative model for ethical decision-making in design: A Sartrean approach, *Design Studies*, 32 (1), 45-59.
۲۰. شجاع، رضا؛ کوزه چیان، هاشم؛ احسانی، محمد؛